

ПРАВООХОРОННА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ: ЗМІСТОВНИЙ ПОШУК ТА ОНОВЛЕННЯ ДОКТРИНАЛЬНОГО РОЗУМІННЯ

Сергій Олександрович ДМИТРЕНКО,
прокурор Офісу Генерального прокурора

Питання функцій держави та правових засобів їх реалізації є не новим, але актуальним для юридичної науки. Це обумовлено стрімким розвитком наукових уявлень про відносини суспільства і держави, імплементацією в національне законодавство загальноприйнятих міжнародних стандартів діяльності органів влади, цифровізацією відносин публічного управління й адміністрування тощо. Проблеми змісту, видів, форм і методів реалізації функцій держави повинні постійно перебувати у фокусі уваги наукової спільноти та законодавця.

Термін «функція» у літературі визначається по-різному. Залежно від галузі знань, де використовується це поняття, науковці розуміють функцію як: спосіб використання речі або елемент системи, спрямований на досягнення певного ефекту [1, с. 784]; робота когось, чого-небудь, коло діяльності когось, чогось [2, с. 814], як явище, що залежить від іншого явища, є формою його виявлення та змінюється відповідно до його змін [3, с. 675].

В юридичній літературі термін «функція» набуває іншого значення – це та діяльність, той вплив, який повинна здійснювати та чи інша система (держава, право, державний орган, наука, теорія тощо), щоб вирішити поставлені перед нею завдання, досягти своїх цілей [4, с. 27].

Правоохоронну функцію розглядають як одну з основних функцій держави і права. Так, В. І. Осадчий вважає, що правоохоронна функція – це гарантування функціонування суспільних відносин, врегульованих правом [5, с. 90]. П. В. Онопенко розуміє правоохоронні функції держави як об'єктивно зумовлені охоронними право-

вими потребами держави і сутністю державної влади однорідні стійкі напрями її діяльності із задоволення цих потреб [6, с. 9]. Ю. І. Крегул вважає, що охоронна функція права зумовлена соціальним призначенням напряму правового впливу, націленого на охорону загальнозначущих, найголовніших суспільних відносин, їх недоторканість [7, с. 51]. Такі загальні формулювання дають змогу для широкого тлумачення правоохоронної функції держави і права, дослідження різних аспектів її існування.

Однак у літературі зустрічається і вузький підхід до тлумачення змісту правоохоронної функції. Так, зміст досліджуваної функції визначають як діяльність, здійснювану державою, внаслідок вчинених посягань на правопорядок. Ця функція розглядається як бар'єр, перешкода для небажаних антисоціальних дій. Деякі вчені вважають, що змістом досліджуваної функції є охоронна діяльність, тобто припинення правопорушення і боротьба з ним [8, с. 955]. Р. Я. Шай, досліджуючи правоохоронну функцію правової держави, до її складових відносить: 1) профілактику правопорушень, які тягнуть за собою юридичну відповідальність у сфері публічного права; 2) захист життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб; 3) охорону громадського порядку, громадської безпеки й власності; 4) ресоціалізацію; 5) оперативно-розшукову діяльність; 6) розслідування злочинів; 7) судовий розгляд справ; 8) розгляд справ про адміністративні правопорушення; 9) розгляд справ про фінансові та адміністративно-господарські правопорушення (тобто розгляд справ про адміністративні правопорушення, вчинені юридичними особами або громадянами-підприємцями); 10) виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання й досудового слідства та прокурорів [9, с. 15].

На нашу думку, такі полярні за змістом підходи до визначення сутності правоохоронної функції держави зумовлені її ототожненням із правоохоронною діяльністю держави. Однак ці поняття не однопорядкові і перебувають у родово-видових зв'язках загального та одиничного. Базовою категорією слід визначити саме правоохоронну функцію держави, яка реалізуються у різних видах юридич-

ної діяльності, лише одному з яких – правоохоронній діяльності – відповідатиме наведений Р. Я. Шаєм перелік юридичних процедур.

Ми підтримуємо більш широке розуміння змісту цієї функції, яке включає до її змісту не лише власне правоохоронну (правозахисну) діяльність, а й діяльність, спрямовану на створення умов для оптимальної дії правових інститутів, ефективного здійснення прав і свобод особистості та інших суб'єктів права і виконання ними юридичних обов'язків. Державне управління у цій сфері не зводиться лише до боротьби з посяганнями на правопорядок і покаранням винних у їх вчиненні, а втілюється в єдності різноманітних державних заходів щодо забезпечення, охорони, захисту та відновлення правового порядку. В єдності цих моментів і треба вбачати зміст правоохоронної функції [10, с. 160].

Отже, відсутні підстави ототожнювати правоохоронну функцію у сфері оподаткування виключно з діяльністю органів фінансових розслідувань, притягненням порушників до адміністративної, фінансової, кримінальної відповідальності. Особливість її реалізації у сфері оподаткування характеризуватиметься двовекторністю застосовуваних засобів: вони спрямовані як на платника податків, так і на податкові органи. Правоохоронна функція держави у сфері оподаткування реалізовується на всіх стадіях механізму адміністративно-правового регулювання. Зокрема, на стадії встановлення норм права практична реалізація названої функції відбувається через встановлення правил поведінки учасників податкових відносин, визначення кола і правового статусу уповноважених на її реалізацію суб'єктів права. Держава може виконувати правоохоронну функцію у сфері оподаткування і на індивідуальному рівні правового регулювання, що виявляється в правозастосовній, інтерпретаційній, організаційній діяльності уповноважених суб'єктів. Якщо на стадії встановлення норм права формою виконання правоохоронної функції держави у сфері оподаткування є адміністративно-правове регулювання, то на стадії виникнення податкових правовідносин, реалізації диспозицій та санкцій охоронних норм такою формою є адміністративно-правове забезпечення. Розмежування понять «адміністративно-

правове регулювання реалізації правоохоронної функції держави у сфері оподаткування» та «адміністративно-правове забезпечення реалізації правоохоронної функції держави» зумовлене потребами пізнавальної діяльності і має гносеологічне значення. На відміну від адміністративно-правового регулювання, адміністративно-правове забезпечення виявляє взаємовплив і зв'язки правових, організаційних та сервісних засобів реалізації правоохоронної функції держави у сфері оподаткування.

Зауважимо, що у подальших наукових дослідженнях перспективним є дослідження змісту правоохоронної функції у сфері оподаткування на основі перегляду уявлень про завдання і роль держави у суспільстві ґрунтуючись на людиноцентристській концепції публічного управління.

Список використаних джерел:

1. Філософський словник / за ред.. В.І. Шинкарука. 2-ге вид., перероб і доп. К.: Укра. Рад. Енцикл., 1286. 800 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.: Ірпінь: Перун. 2001. 800 с.
3. Новий тлумачний словник української мови / укл.: В. Яременко, О. Сліпушко. К.: Аконі, 2001. Т. 3: П-Я. 926 с.
4. Общая теория государство и права: академический курс в трех томах / отв. Ред. Н. М. Марченко. М.: Норма, 2007. Т. 2. 804 с.
5. Осадчий В.І. Правоохоронні органи як суб'єкти кримінально-правового захисту. *Право України*. 1997. № 11. С. 71–75.
6. Онопенко П.В. Правоохоронні функції української держави: автореф. ... дис.. канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2005. 18 с.
7. Крегул Ю.І. Адміністративне право і процес: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2012. 223 с.
8. Ковбасюк Ю. В., Михненко А. М. Функції держави. Енциклопедія державного управління: у 8 т. К.: НАДУ, 2011. Т. 1. С. 955.
9. Шай Р.Я. Правоохоронна функція правової держави: теоретико-практичні аспекти : автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2012. 20 с.
10. Ботвінов Р. Особливості реалізації правоохоронної функції держави в сучасному українському суспільстві. *Ефективність державного управління*. 2016. ВІП. 4 (49). Ч. 1. С. 156–163.